

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-102>
УДК 330.3:336.7

ПЕРЕМІЩЕНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ВОЄННИХ РИЗИКІВ: СЕКТОРАЛЬНО-РЕГІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД

DISPLACED BUSINESS IN UKRAINE UNDER THE INFLUENCE OF WAR RISKS: A SECTORAL AND REGIONAL OVERVIEW

Корнилюк Роман Васильович

доктор економічних наук, професор кафедри,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4615-5468>

Kornyliuk Roman

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Стаття присвячена актуальній для України проблемі секторального та регіонального аналізу динаміки переміщеного бізнесу в воєнний період 2022-2023 років. На основі ретроспективного аналізу реєстраційних, географічних та фінансових даних автором виявлено компанії, що змінили адресу реєстрації, досліджено і систематизовано основні регіональні напрямки та секторальні структурні особливості масиву релокованих комерційних підприємств. Досліджено фінансові показники динаміки ділової активності в умовах повномасштабної війни. За отриманими результатами визначено характер фінансової стійкості переміщеного бізнесу. Виявлена специфіка векторів переміщення засвідчила, що важливою рисою релокації в Україні є схильність компаній до переїздів у рамках власного чи сусідніх регіонів, а також високу привабливість столичного регіону як центру тяжіння бізнесу та полюсу економічного зростання країни.

Ключові слова: переміщений бізнес, релокація, Україна, війна, макроекономічна криза, макропруденційний аналіз, ризик-орієнтоване управління, продуктова стратегія, стійкість бізнесу.

Introduction. In the context of the ongoing war and the economic challenges posed by global changes, the study of the displaced business is becoming particularly relevant for Ukraine. The article is devoted to the problem of sectoral and regional analysis of the dynamics of relocated business in the war period of 2022-2023. **Purpose.** The aim of the study is to conduct an initial review of the relocated business in terms of geographical areas of relocation and types of companies' activities under the full-scale war during 2022-2023. **Methods and data.** The research materials are statistical data of financial statements and registration data of the studied displaced enterprises. The following scientific methods were used in the course of the research: empirical analysis of statistical data – to study and assess the financial performance of displaced companies, including revenues and their dynamics in different sectors of the economy and regions of Ukraine; comparative analysis – to identify flows of displaced companies among regions and sectors during 2022-2023, as well as to compare relocation trends during the war; systematic approach – for a comprehensive study of the relocation process and its impact on the business resilience in Ukraine. **Results.** Based on a retrospective analysis of registration, geographical and financial data, the author identifies companies that have changed their registration address, studies and systematizes the main geographical areas and sectoral structural features of relocation directions of enterprises. The financial indicators of the dynamics of business activity in the conditions of a full-scale war are studied. Based on the results obtained, the nature of the realization of the financial stability of the displaced business is determined. The most important vectors of relocation have been identified, which have shown that an important feature of business relocation in Ukraine is the tendency to move within its own or neighboring regions, as well as the high attractiveness of the capital region as a center of business activity and a pole of economic growth in the country. An analysis of the sectoral structure of the displaced companies revealed that the largest number of companies belong to the wholesale trade, agro-industrial complex, processing industry, construction and transportation. In terms of revenue, in 2023, the leaders were companies engaged in the sale of fuel, tobacco products, grain growing, real estate leasing, oil and copper production, and trucking. **The practical value of the article** lies in identifying the key areas of business relocation during the war and the sectoral structure of displaced companies, which will help to increase the effectiveness of the state economic policy in the field of SME support and regional development.

Keywords: displaced business, relocation, Ukraine, war, macroeconomic crisis, macroprudential analysis, risk-oriented management, product strategy, business resilience.

Постановка проблеми. Військова агресія РФ проти України, що посилилась у 2022 році, спричинила суттєві зміни в структурі бізнесу на макрорівні. Однією з ключових особливостей цього періоду стало переміщення компаній до безпечніших регіонів, що суттєво вплинуло на їхню діяльність та фінансові результати. Протягом 2022-2023 років тисячі підприємств були змушені змінити своє місцеперебування з метою збереження бізнесу та адаптації до нових умов. Така релокація мала різноманітні географічні напрями та охоплювала різні види економічної діяльності.

Зважаючи на масштаб і значущість цих процесів, важливо здійснити первинний аналіз переміщеного бізнесу впродовж 2022-2023 років з урахуванням таких аспектів, як регіональні напрями перереєстрацій та галузева специфіка релокованих компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування переміщених підприємств під час російсько-української війни стала об'єктом численних досліджень вітчизняних науковців. Попри новизну цієї теми, вона привертає все більше уваги дослідників, що обумовлено необхідністю постійного пошуку методів державної підтримки з метою адаптації бізнесу до умов війни. Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зробили такі науковці як Г. Алексін [1], В. Лавренюк та інші [2], М. Теплюк та інші [3], О. Ковалик та А. Шардакова [4], О. Собкевич [5], Смочко Н., Лужанська Т. [6], Запужляк І., Красняк О. [7] та інші.

Лавренюк В. та інші [2] проаналізували реакцію уряду на російське вторгнення з точки зору переміщеного бізнесу. Вчені досліджували, як різні адміністративні заходи сприяли або ускладнювали процес переміщення підприємств із зон, найбільш постраждалих від війни. Результати їхнього аналізу демонструють вплив цих заходів на стабілізацію економічної ситуації та подальший розвиток бізнесу. Теплюк М. та інші [3] пропонують новий підхід до розуміння процесу переміщення бізнесу через ентропійний аналіз. Зокрема, вони досліджують, як переміщення підприємств може впливати на сталий розвиток регіонів, враховуючи взаємодію між «старими» та «новими» місцями розташування бізнесу. Методи аналізу авторів варіюються від якісних досліджень на основі опитувань представників компаній [2; 3; 4] до кількісного аналізу даних невеликих вибірок компаній-релокантів, зокрема учасників державної про-

грами релокації [5; 6], а також наукової систематизації нових знань та фактів про розвиток переміщеного бізнесу, які породжує воєнний час [1; 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри суттєвий масив публікацій на тему переміщення та релокації підприємств, які з'явилися в Україні, ключовою проблемою лишається виявлення кожної переміщеної компанії та ідентифікація максимально точної загальної кількості суб'єктів господарювання, які змінили місце реєстрації під час повномасштабної війни. Для ефективних регуляторних рішень, заснованих на аналізі даних, не вистачає результатів комплексного емпіричного дослідження часової динаміки фінансових показників переміщених компаній у порівнянні з їхніми конкурентами в секторальному та регіональному розрізах. Для зниження ефектів вибіркового упередження та суб'єктивних похибок, таке дослідження бажано проводити на повних і репрезентативних вибірках усіх переміщених компаній, збагачених даними з різних державних реєстрів, не обмежуючись вузькими списками чи методиками опитувань. Таким чином, для розуміння економічних наслідків та майбутніх перспектив переміщеного бізнесу в Україні необхідно провести комплексне та всебічне дослідження цих процесів, що дозволить оцінити ключові тренди та виклики, з якими стикаються українські релоковані компанії під час війни. Одним із перших кроків до закриття даної прогалини у сфері емпіричного аналізу впливу війни на переміщення бізнесу в Україні і є ця стаття.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у здійсненні первинного огляду переміщеного бізнесу у розрізі географічних напрямків релокацій та видів діяльності компаній в умовах ризиків повномасштабної війни впродовж 2022-2023 рр.

Для цього автором використані дані з Єдиного державного реєстру [8], Державної служби статистики України [9], а також агреговані історичні дані з платформи YouControl Market [10] за 2022-2023 рр. Базовий отриманий датасет (після фільтрації понад 300 тисяч юридичних осіб оприлюдненою фінансовою звітністю) у підсумку налічує понад 4000 комерційних компаній, які змінили населений пункт своєї держреєстрації з 01.01.2022 по 01.01.2024 року, що дає змогу дослідити динаміку їхнього переміщення та фінансові індикатори діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформація дескриптивної статистики базового набору даних свідчить, що кількість досліджуваних переміщених компаній, котрі змінили населений пункт в реєстраційних даних за період 2022-2023 рр. складає 4062. Попередній огляд фіксує, що з них 2369 (58%) компаній здійснили крос-регіональні переміщення, а 1693 (42%) фірми релокувались між населеними пунктами в межах однієї області.

Водночас попри значні складнощі, у 2023 році спостерігається часткове відновлення доходів. Якщо у 2022 році загальний дохід переміщених компаній знизився на 28% порівняно з 2021 роком з 417 млрд грн до 299 млрд грн, то у 2023 році відбулося зростання до 355 млрд грн, тобто на 19% у порівнянні з попереднім роком. Проте загальний спад річного чистого доходу у 2023 році відносно 2021 року становив -15%. Показова динаміка й медіанного доходу: 5,2 млн грн у 2021 р.; 3,5 млн грн (-33%) у 2022 р.; 4,4 млн грн (+28%) у 2023 р.

Найбільша кількість компаній релокувалася з міста Київ (632 компанія). Багато фірм релокувалось з окупованих і прифронтових регіонів Донецької, Запорізької, Харківської, Луганської та Херсонської (рис. 1).

Всупереч існуючим стереотипам, дані ренкінгу приймаючих регіонів за кількістю релокантів засвідчили, що далеко не всі компанії-експортери переїжджали на Захід України. Як відображено на рис. 2, лідером приймаючих регіонів став Київ (694), № 2 з прийому релокованих була Київська область (321), № 3 – Дніпропетровська область (230) і лише четвертою – Львівська (188).

Географічні напрями переміщень компаній чітко відображають негативний вплив бойових дій на регіони Сходу та Півдня з подальшим нарощенням концентрації релокованого бізнесу навколо Києва, Дніпра, Львова та Одеси (рис. 3).

Найпопулярніші вектори релокацій включають переміщення бізнесу між Києвом та Київською областю, а також масову релокацію з прифронтових та тимчасово окупованих територій Донецької, Запорізької, Дніпропетровської, Луганської, Харківської та Херсонської областей у більш безпечні регіони. Попри те, що медійний акцент робиться на західні регіони як основні осередки релокованого бізнесу, факти перереєстрацій свідчать, що більшість переміщень здійснювались у Київ та область. Західні регіони, за винятком Львівської області, мали менш суттєве значення у цьому процесі.

Звідки релокувались компанії:
регіон реєстрації підприємств-релокантів у 2021 р.

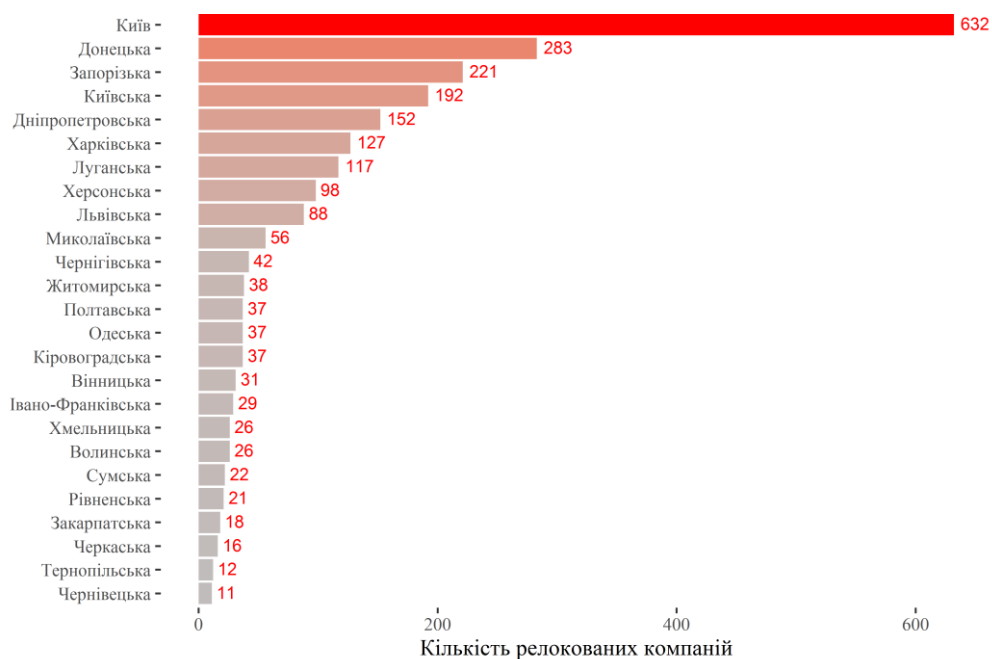
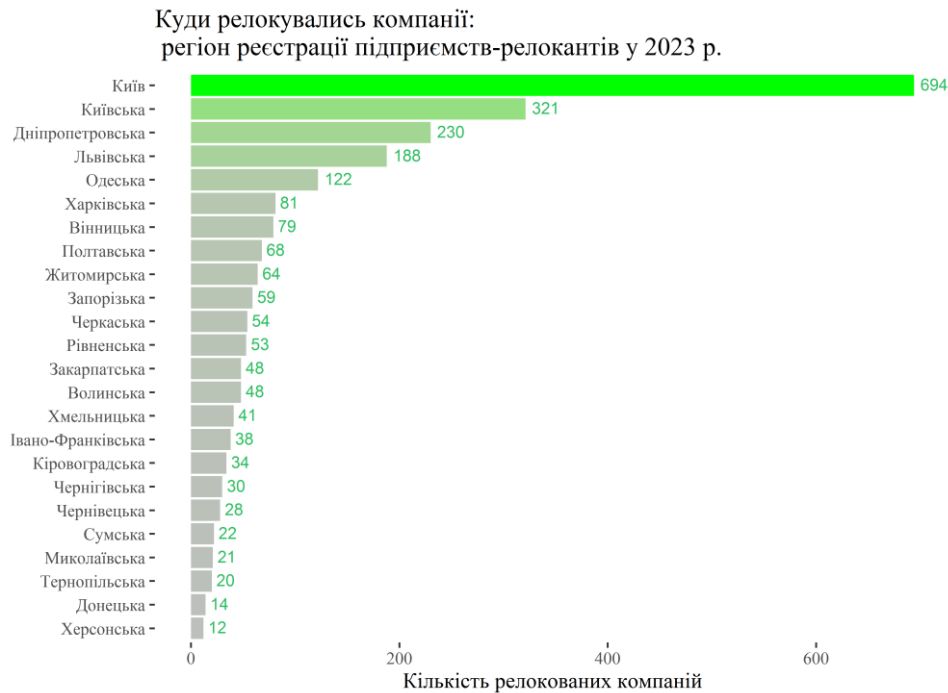

Рис. 1. Регіони, з яких релокувався бізнес у 2022-2023 рр.

Джерело: складено автором самостійно на основі [8; 9; 10]

Рис. 2. Регіони, куди релокувався бізнес у 2022-2023 рр.

Джерело: складено автором самостійно на основі [8; 9; 10]

Зокрема, у процесі аналізу виявлено такі ключові напрями переміщень бізнесу протягом 2022-2023 рр. за кількістю релокованих підприємств:

- 1) двосторонні релокації між Києвом та Київською областю;
- 2) з Донецької області на Київ, Дніпропетровську та Львівську область;
- 3) з Запорізької області на Київ, Дніпропетровську область;
- 4) з Дніпропетровської області на Київ;
- 5) з Києва до Львівської, Дніпропетровської, Одеської та Вінницької обл.;
- 6) з Луганської області на Київ, Дніпропетровську область;
- 7) з Харківської області на Київ, Полтавську, Львівську області;
- 8) з Херсонської та Миколаївської областей до Одеської області та м. Київ.

Відтак, на базі аналізу емпіричних даних репрезентативної вибірки близько 4 тисяч переміщених компаній можна стверджувати, що український бізнес під час війни був схильний переміщуватись: а) до столичного регіону; б) у рамках своєї області; с) у межах власного макрорегіону, з центрами тяжіння в великих містах, таких як Дніпро, Одеса, Львів.

У результаті аналізу галузевої структури переміщених компаній, було виявлено, що найбільша кількість компаній належить

до сфери оптової торгівлі, агропромислового комплексу, переробної промисловості, будівництва та транспорту. З точки зору отриманих чистих доходів, у 2023 році лідерами за сумою виручки стали підприємства, які займалися торгівлею пальним, тютюновими виробами, вирощуванням зернових культур, орендою нерухомості, виробництвом олії, міді та вантажним автотранспортом (рис. 4).

Висновки. Перший рік повномасштабної війни в Україні суттєво вплинув на бізнес-середовище країни. У результаті військових дій, велика частина підприємств була змушена переміщувати свою діяльність в інші регіони задля збереження активів та адаптації до нових умов. Переміщені компанії втратили майже третину своїх доходів, і хоча у 2023 році спостерігається певне відновлення, рівень доходів все ще не досяг показників 2021 року. Відтак попри падіння загальних доходів релокованих підприємств, переміщений бізнес демонструє суттєву економічну резильєнтність та адаптивність до системних шоків воєнного часу. Напрямки бізнес-релокацій хоч і частково сконцентровані на столичному регіоні, втім лишаються диверсифікованими в географічному плані, адже приймаючі території розосереджені по ключових економічних центрах макрорегіонів, а саме від-

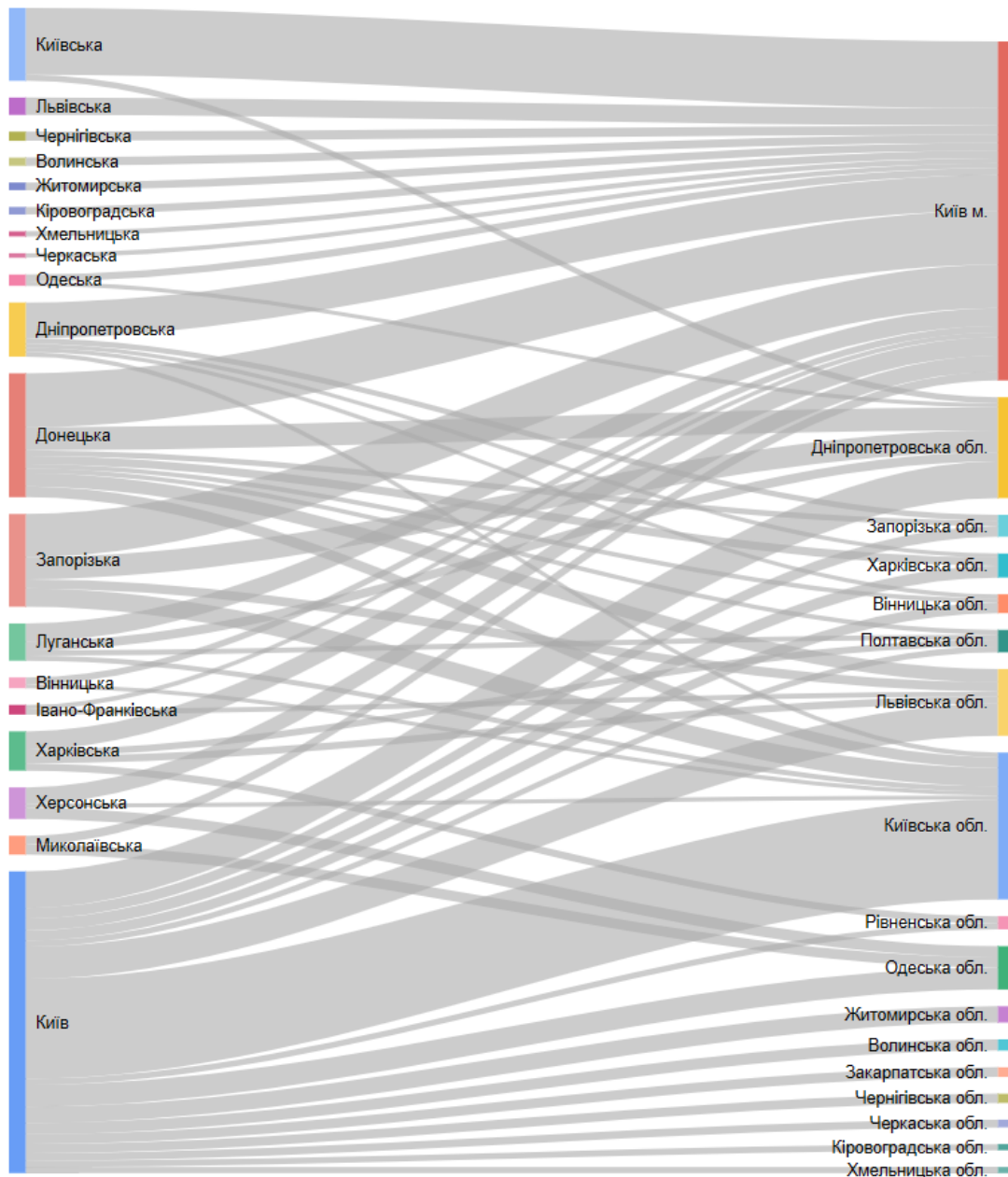

Рис. 3. Основні вектори переміщення компаній впродовж 2022-2023 рр.

Джерело: складено автором самостійно на основі [8; 9; 10]

носно віддалених від лінії зіткнення містамільонниках.

Практична цінність статті полягає в виявленні обґрунтованих даними ключових напрямків релокації бізнесу під час війни

та секторальної структури переміщених компаній, що допоможе підвищити ефективність державної економічної політики у сфері підтримки МСБ та регіонального розвитку.

Рис. 4. Кількість переміщених компаній за секціями КВЕД

Джерело: складено автором самостійно на основі [8; 9; 10]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексін Г.О. Стратегії підтримки переміщеного бізнесу в умовах збройної агресії та природного лиха в системі корпоративних фінансів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 12 (Квіт 2024). URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-12-08-04> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-08-04>
2. Lavreniuk, V., Polishchuk, Y., Kornyluk, A., Horbov, V., & Ivashchenko, A. Government response on russian war in Ukraine: Relocating business. *Problems and Perspectives in Management*. 2023. № 21(4). С. 556–576. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.21\(4\).2023.42](https://doi.org/10.21511/ppm.21(4).2023.42)
3. Tepliuk, M., Polishchuk, Y., Fomenko, B., Bortnik, A., Domina, O., & Matsola, S. An entropic perspective on business relocation in the context of sustainable development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 1(54). С. 421–439. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4248>
4. Ковалик О.А., Шардакова А.Д. Передумови та досвід релокації діяльності вітчизняних виробничих підприємств в умовах невизначеності. *Економіка: реалії часу*. 2023. № 4(68). С. 50–60. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No4/50.pdf> DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.04.2023.5>
5. Собкевич О. Огляд реалізації програми релокації підприємств в Україні. *НІСД*. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-realizatsiyi-prohramy-relokatsiyi-pidpruyemstv-v-ukrayini>
6. Смочко Н., Лужанська Т. Релокація українського бізнесу як інструмент економічної безпеки в умовах військового стану. *Social Development and Security*. 2022. № 12(4). С. 112–118. URL: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.4.10>
7. Запухляк І., Красняк О. Релокація: суть, типи та проблеми. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 2. С. 257–263. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=16155>
8. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Веб-сайт. 2024. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search>
9. Державна служба статистики України. Веб-сайт. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. YouControl.Market. Веб-сайт. 2024. URL: <https://youcontrol.market/>

REFERENCES:

1. Aleksin, G.O. (2024). Stratehii pidtrymky peremishchenoho biznesu v umovakh zbroinoi ahresii ta pryrodnoho lykha v systemi korporatyvnykh finansiv [Support strategies for displaced business under conditions of armed aggression and natural disasters within corporate finance system]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia: ekonomika ta upravlinnia*, no 12. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-12-08-04> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-08-04>
2. Lavreniuk, V., Polishchuk, Y., Kornyluk, A., Horbov, V., & Ivashchenko, A. (2023). Government response on russian war in Ukraine: Relocating business. *Problems and Perspectives in Management*, 21(4), 556–576. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.21\(4\).2023.42](https://doi.org/10.21511/ppm.21(4).2023.42)
3. Tepliuk, M., Polishchuk, Y., Fomenko, B., Bortnik, A., Domina, O., & Matsola, S. (2024). An entropic perspective on business relocation in the context of sustainable development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 421–439. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4248>
4. Kovalyk, O.A. & Shardakova, A.D. (2023) Peredumovy ta dosvid relokatsii dialnosti vitchyznianskykh vyrobnychykh pidpryemstv v umovakh nevyznachenosti [Prerequisites and Experience of Relocation of Activities of Domestic Manufacturing Enterprises in Conditions of Uncertainty]. *Economics: time realities*, 4(68), 50–60. Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No4/50> (in Ukrainian)
5. Sobkevych, O. (2022). Ohliad realizatsii prohramy relokatsii pidpryemstv v Ukraini [Overview of the implementation of the enterprise relocation program in Ukraine]. *NISS*. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-realizatsiyi-prohramy-relokatsiyi-pidpryemstv-v-ukrayini> (in Ukrainian)
6. Smochko, N., & Luzhanska, T. (2022). Relokatsiia ukrainskoho biznesu yak instrument ekonomichnoi bezpeky v umovakh viiskovoho stanu [Relocation of Ukrainian business as a tool of economic security in military state]. *Social Development and Security*, 12(4), 112–118. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.4.10> (in Ukrainian)
7. Zapukhliak I., Krasniak O. (2022). Relokatsiia: sut, typy ta problemy [Relocation: essence, types and problems]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 6 (2), 257–263. Available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=16155> (in Ukrainian)
8. Unified state register of legal entities, individual entrepreneurs and public organizations. (2024). Website. Available at: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search>
9. State Statistics Service of Ukraine. (2024). Website. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. YouControl.Market. (2024). Website. Available at: <https://youcontrol.market/>